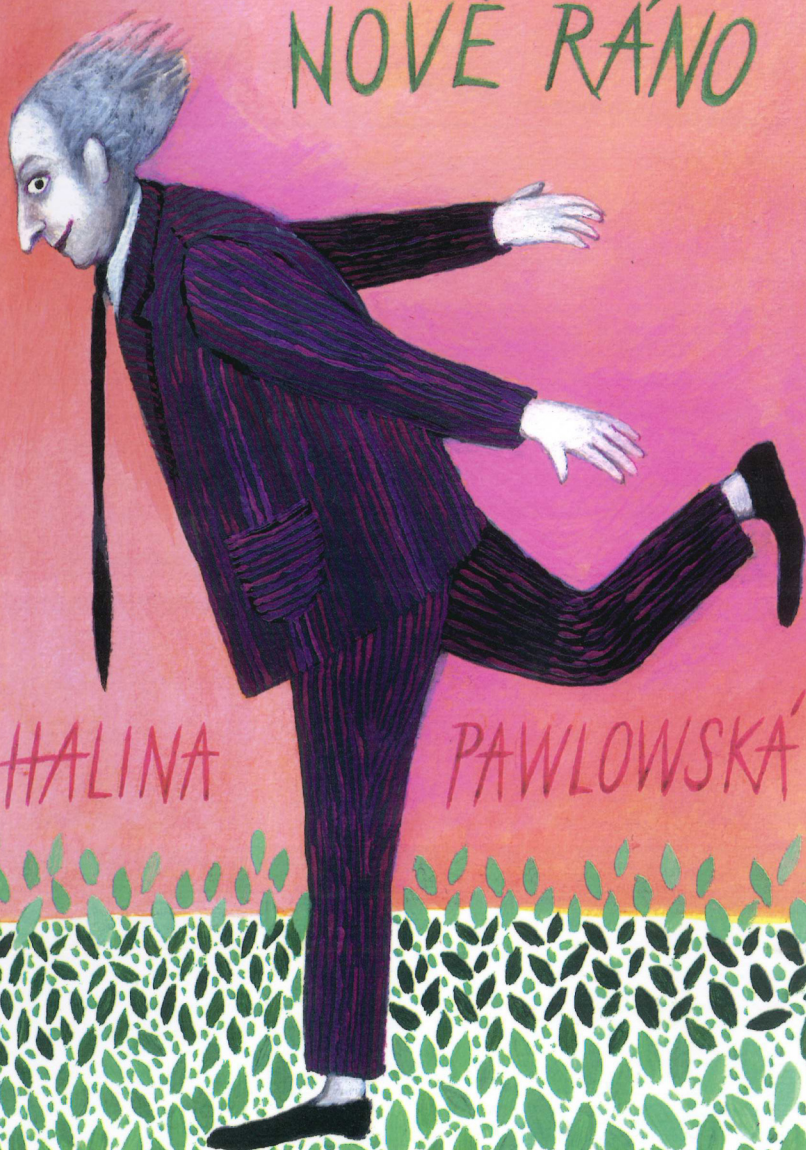

DÍKY ZA KAŽDÉ
NOVÉ RÁNO

HALINA

PAWLOWSKÁ

MOTTO

*Mému tatínkovi, který má vždycky pravdu,
a mé mamince, která to dobře ví.*

Halina Pawłowska

**DÍKY ZA KAŽDÉ
NOVÉ RÁNO**

Praha 2006

Jestli vám postavy, situace
a děje v této knize
něco a někoho připomínají,
pak je to proto, že máte
zřejmě podobné pocity,
vzpomínky i známé.

© Halina Pawłowska, 1994, 2006
Illustration © Erika Bornová, 1994, 2006

ISBN 80-7246-323-3

Ukrajinská lidová:

*„Išla baba ponad mlyn,
taj sja duže vpyla,
išla baba ponad mlyn,
taj sja utopila...“*

V překladu :

*„Šla bába okolo mlýna,
a poněvadž byla úplně ožralá,
tak se v tom náhonu utopila...“*

Jsme asi v nebi. Pod námi je krajina. Kopce a hory. Tráva, lesy. Všechno je bujné, neposkvrněné, jasné. Všechno se chvěje v průzračně ostrém, čistém vzduchu. Modrá oblačka, žluté slunce, zelená zem. Všechno je plné vlastních tajemství. A taky je tu silnice, úzká a neudržovaná a prázdná, a vede někam daleko, vede až za obzor...

Kapitola první

Oj! Pil jsem v pondělí a propil jsem čtyřicet krav.

Nenáviděla jsem Oskara Káhlera. Vždycky přišel k nám domů a hrozně řval a říkal sprostá slova. Můj otec sprostě nemluvil, nosil trenýrky s nohavičkami do gumy, slipy tenkrát nebyly, a kdyby se neslušně zachoval ve společnosti (zvláště pro tohle úplně nenáviděl lidový výraz), tak by se šel asi oběsit. Jako jeho profesor latiny na gymnáziu, kterému se to přihodilo před celou třídou. Ten se hned toho dne odpoledne neoběsil, ale utopil. Všechno lidské – chození na záchod, milování se a plození dětí – připadalo mému tatínkovi „sprosté“. Unapetýtlich! Jen k jídlu měl pozitivní vztah. Byl totiž z vesnice, a tam se bohatství projevovalo podle toho, co kdo měl v komoře. A tak jsme v malé spíži, v garsonce blízko Národního divadla, měli paprikové klobásky za třicet pět korun kilo a taky špek a uzený bok a občas taky buček pomazaný česnekem svařeným s paprikou. To si otec dělal sám, a v celém bytě to potom vonělo.

Oskar Kähler byl tlustý a jeho dcera Romka špatně slyšela. Zato jeho syn Lesik hrál docela slušně na hoboj a předváděl se na ukra-

jinských „melánkách“, které byly vždycky před Vánocemi. Nerada jsem na ně chodila, musila jsem se totiž taky předvádět, ukazovat se, jak jsem hezká a do rodu po otci, a recitovala jsem tichým hlasem ukrajinské básně. Jedna byla o tom, jak cikán krade okurky, ale chytne ho při tom hospodář a dá ho zavřít, ale cikán na něj stejně vyraje; a ta druhá báseň byla od mého otce. Byla o krásné domovině, kde hory nemají ostré vrchy, ale jsou porostlé šťavnatou trávou, do mechu svítí slunce, v lese to voní pryskyřicí a jsou tam medvědi, kteří jsou přes všechno nebezpečí dobří „králové přírody“, na rozdíl od vlků, kteří tě klidně mohou zákeřně napadnout. Oskar Káhler vždycky vulgárně poukázal na něco, co patřilo k otcově minulosti. Většinou se to týkalo žen. Na to jsem byla zvláště citlivá. Můj otec v trenýrkách s nohavičkami přece nemohl nikdy nic mít s žádnou ženou kromě mé maminky. A i s tou, tenkrát jsem o tom byla přesvědčená, nic „neměl“. Jen mě. Oskar Káhler k nám chodil na mejdany. Chodil k nám taky doktor Vakula, pan Šutko a pan Suško, Michal Petrenko a Slávek Dëmjanenko, Štefan Bora a pan Olexa a taky Vasil Malduljan. Oskar křičel ze všech nejvíc a kouřil. Můj otec taky kouřil a zpíval, maminka nervózně nosila na stůl klobásy a špek a já byla zalezlá za gaučem. Vždycky mi ho odtáhli tak

metr od okna a na tom metru jsem „hospodařila“. Měla jsem tam panenku Olenu, kterou jsem dostala hned, jak jsem se narodila, a říkala jsem jí, jak nenávidím Oskara Káhlera. Jednou otci řekl: „Víš přece, že Anna Nikarakivna má krásný rozkrok!“ Začla jsem nenávidět Annu Nikarakivnu a slovo „rozkrok“. Moje maminka tenkrát plakala. Oskar taky řekl: „Je truhlář. Dopustil jsi, aby tvůj syn byl truhlář!“ Nechápala jsem, o jakém synovi to mluví, protože já byla jedináček!

Přestěhovali jsme se do většího bytu, 1+1. Tenkrát to asi začalo. Byla to doba, kdy se pomalu začínaly kupovat chalupy a auta a kdy maminka začala otci vyčítat, že jsme chudí. Neměla jsem ten pocit, na chalupy se nejezdilo každý týden a auto zas neměli všichni.

Mně se tenkrát koupil anglický šusták jako všem ostatním ve výběrové jazykové třídě, a když jsem si „U Itala“ vybrala boty za 450 korun, tak jsem je nakonec dostala.

Mejdany u nás byly pořád. Ale v menší míře. Když měl otec svátek nebo narozeniny. Jednou, to mu bylo, myslím, šedesát, mému otci bylo vždycky hodně let, se hosti nechtěli opít. Chtěli jít ještě střízliví domů, tak kolem půlnoci. Otec zavřel dveře na klíč, řval na ně, že nejsou žádní „hosti“, ale „nuly“, a že je nepustí!

Nepustil je a doktor Vakula, Michal Petrenko, Štefan Bora, pan Olexa a Vasil Malduljan si šli zase sednout. Matka z toho byla ztraumatizovaná. Otec ji nařkl, že jí jeho synovec Vasil Malduljan sahá pod stolem na nohu, hodil sklenici po televizi, ale netrefil se a pak předstíral, že je úplně klidný, vyzval synovce Vasila na turnaj v šachách a přerazil mu nos.

Vasil-synovec pak stál v předsíni a pořád opakoval: „Mám něco s nosem. Vždyť já si ho vidím! Vidím si ho!“ Měl ho úplně nakřivo. (Asi doprava.) A otec si vzal kožený kabát, ve kterém si ho ve vlaku za války v jednom kupé spletli se Židem a mluvili na něj hebrejsky a v druhém kupé s gestapákem a oslovili ho německy.

Otec neměl rád Němce ani Židy, kromě Oskara Káhlera, který byl ukrajinský Žid německého původu, a těžce nesl, když na mě jednou na ulici někdo zavolal: „Sáro!“ Měla jsem a mám po něm totiž dlouhý nos.

V koženém kabátě šel tatínek se synovcem Vasilem na pohotovost, aby mu tam nos narovnali, a maminku mezitím doma obtěžoval Oskar.

Mamince to bylo nepříjemné, chichotala se a kroutila a Oskar říkal něco o „nožičkách“ (nenáviděla jsem od té doby slovo „nožičky“ a snesu ho jen v souvislosti s vepřový-

mi nožičkami, když jde o sulc) a taky říkal: „Věrko, ty jsi světice!“

Já tenkrát řešila svůj vztah k Oskarovi Káhlerovi tak, že vždycky, když se blížil svátek nebo narozeniny, tak jsem hystericky plakala, zavírala se na záchodě a odmítala vyjít, i když mě otec prosil, zapřísahal a vyhrožoval ručně pleteným krásným koženým bičíkem. Až konečně otec podlehl, přenesl velkou televizi – úhlopříčka obrazovky 64 cm – do malého pokojíku, který byl předělaný z kuchyně, natáhl mi přes prosklené dveře závěs, nanosil mi dovnitř špek a klobásy a slíbil mi, že bude společně s maminkou předstírat, že nejsem doma. Taky mi slíbil, že zavře i dveře od „velkého“ pokoje, aby byla šance, že přes dvě futra ke mně nepronikne ostrý Oskarův hlas.

Když Oskar od „nožiček“ přešel ke „kozičkám“, vyšla jsem z pokoje. Třásla jsem se vnitřně a byla jsem rozhodnutá začít křičet, ať jde hned pryč! Pryč!

Byl ale tak fascinovaný tím, že jsem doma, že se sám zvedl a šel.

Moje maminka, aniž cokoliv komentovala, začala uklízet nedopalky a zbytky špeku, klobás a paprikového boku a řekla: „Stálo nás to čtyři stovky a táta se choval hrozně. Čím je starší, tím víc se vytahuje a je čím dál větší diktátor!“

„Hm,“ řekla jsem tenkrát, „bude to pořád horší.“

Bylo to pořád horší. Otec se vytahoval čím dál víc a pořád někoho poučoval. Mě ale ne. Naopak. Já měla úplnou volnost. Otec poučoval všechny jen v oblasti práva (protože ho nedostudoval) a v oblasti Podkarpatské Rusi. Jak to tam vypadalo a jak to tam vypadá, i když, v téhle době, tam už přes třicet let nebyl.

Básní psal míň, ale přepisoval je stále na stroji. Byl v důchodu a měl na to čas.

Taky umřel Oskar Káhler a nedoslýchavá Romka se nevrátila ze Švýcarska. Vlastně to začalo až tady...

Kapitola druhá

Oj! Pil jsem v úterý a propil jsem čtyřicet volů.

Byl rok 1968. Naše třída stávkovala a natřela lavice kanárkovou žlutí. Byla to měkká barva, hroty propisovaček se do ní bořily a domů jsem chodila celá poprášená kanárkově žlutými žmolky. Taky jsme jednou zůstali po škole a hráli jsme hru na pravdu. Neměla jsem co skrývat, ale dala jsem fant. Pak jsem se za „trest“ musela líbat s Michalem Šipkou. Byl malý, hezký a omezený. (Teď je z něj lékař, gynekolog, a na třídním srazu po dvaceti letech byl najednou velký, tlustý a... omezený...)

V létě 1968 jsme jeli z Krkonoš a já jsem měla strach, že mi vojáci snědí kočku. V Praze jsme neviděli ani jeden tank, ani jeden vůz s vojáky, nic... V klidu jsme taxíkem – hlavy doprava, doleva, já kočku na klíně – dojeli domů.

Otevřeli jsme okna po měsíční dovolené a couvli jsme. Přímo u nás, ve „velkém“ pokoji, byla najednou tanková hlaveň. Naproti našemu domu bylo totiž vyslanectví BLR a tihle vojáci mířili hlavní přímo k nám. Žili tam v tanku až hluboko do zimy. Můj otec vždycky zatemnil, ještě zatáhl zelený závěs,

pak si udělal malinkou škvírku, vzal dalekohled a pozoroval je. Jak se holí, baví, spí...

Byl důchodce a měl na to čas. Na „melánky“ přestal chodit, protože se s každým pohádal, a na svátky a narozeniny k nám chodila jen teta Olina a její muž Honza. Taky brali s sebou tatínkova bratra, strýce Štěpána, ale tomu už bylo přes osmdesát, vytahoval se ještě víc než můj otec, víc poučoval, byl větší diktátor a taky víc pil.

Vždycky, když měl přes míru, tak malinko učurnul do kalhot, a teta Olina, správně moje sestřenice, jeho dcera, tím hodně trpěla...

Ano. Tehdy to začalo. Přijel Michal, Vasil, Fedo, Vasilina, Petro a Anna. Michalovi bylo přes sedmdesát, měl špičatý nos a kožený kabát. Dost dobře možná že stejný jako ten, co si v něm mého tatínka za války pletli jak Němci, tak i Židi. Michal měl blankytně modré oči.

Vasil (správně byl Vasil První, protože byl o deset let starší než jeho bratr – můj otec, taky Vasil. Můj otec ale špatně nesl, že by měl být druhý – Vasil Druhý, a tak si dal uměleckou přezdívku Džmyl. V překladu to znamená čmelák. Vasil Čmelák) měl taky modré oči, Anna i Vasilina je měly taky, i já je mám, ještě ale ne tak stařecky, nevinně čisté, ještě ne tak blankytné, aby se dotýkaly nebe. Jak

v tatínkových básních – modré nebe a do toho jen mírně zdvižené zelené kopce hor. Modré oči, které přímo asociují, že se volně dýchá...

Tenkrát se volně moc dýchat nedalo.

Přihlásila jsem se na gymnázium do anglické třídy, protože jsem byla jazykově nadaná a přesvědčená o tom, že v němčině se víc už nemám čemu naučit. A přihlásila jsem se hlavně proto, že do anglické třídy o stupeň výš začal chodit Martin Duba.

Já se do něj zamilovala na chmelu. Byla jsem u strýce své přítelkyně a pomáhaly jsme Martinovi česat chmel a házely jsme šištičky do věrtele a on se na mne usmíval a říkal: „Máš moc hezké jméno a taky oči...“ Byl chytrý. Milovala ho taky jiná spolužačka, Pavla, které jsem si dost vážila, protože byla odcizená a hezky malovala a byla inteligentní, a já si tak nějak podvědomě myslela, že když toho Dubu budu taky milovat, že ve mně bude stejná síla, stejná intelektuální převaha jako v mé výtvarně nadané spolužačce.

Snažila jsem se na Dubu dívat tak, aby pochopil, že na mně jsou krásné nejen oči, ale prostě všechno.

S kamarádkou jsme večer, když voněl chmel, vždycky v posteli hrály etudy. Ona byla On – Duba a já jsem byla Já. Jenže teď ve

tmě jsem byla krásnější, chytřejší, žádoucnější...

Lenka mluvila jako On a já mluvila jako Já, říkaly jsme si mazlivé, erotické věty, které jsem pak už nikdy neslyšela, a byly jsme určitě vzrušené, i když jsme nevěděly, co to znamená.

Den s Dubou. Pravá skutečnost, dialogy a pohledy, to vše byl jen odvar, kulisa. Vlastně jsem pořád podvědomě čekala na večer, na noc, až Lenka bude On, bude se mnou vtipně konverzovat a přitom mi bude neobratně šátrat po prsou.

Anglický test jsem udělala na osmdesát bodů z možných sto bodů a ředitelka mne do výběrové anglické třídy nedoporučila, ačkoliv tam byly děti s body pod padesát. Mé matce, která se šla na bezpráví informovat, ředitelka řekla, že přece v hodnocení nezáleží pouze na prospěchu a inteligenci, ale taky na společenském postoji. Společenský postoj mé super neangažované rodiny byl zřejmě takový, že jsem se nesměla učit anglicky osm hodin týdně ve výběrové třídě, ale pouze čtyři hodiny v normální třídě.

Začala jsem chodit do „normálu“ a byla jsem ráda, protože ve „výběrovce“ byly taky děti ministrů a velvyslanců, co měly za sebou léta škol v zahraničí a mluvily anglicky tak, že

jim stěží rozuměl i náš jinak docela schopný profesor.

Martin Duba se zamiloval „na vážno“ do o čtyři roky starší Jugoslávky Renaty, nosil jí tašku a kupoval jí v mléčném baru jahodové koktejly, a mně z toho pukalo srdce.

Asi tak jako jedinému synovi strýce Vasil – Danylovi. Strýc Vasil tenkrát s Michalem, Petrem, Vasilinou a Annou přijel, aby se povese-
lil, aby se odreagoval, aby zapomněl...

Jeho jediný syn Danylo se totiž na vojně kdesi na daleké Sibiři, kde bylo i minus přes padesát stupňů a kde se dal klidně pít čistý líh, zamiloval do vdané ženy. Bydlel s ní, ale pak přijel její muž a ona Danyla nechala jít. A on šel. Do lesa. Do lesů. Nechtěl se vrátit, našli ho po několika dnech, ale on už nikdy nepromluvil.

Poslali ho Vasilovi domů, a vždycky, když ho nikdo nehlídal, Danylo odešel do polonin, kde voní pryskyřice, která se dá žvýkat, do hor, které jsou spíš široké než vysoké a kde je zelená, šťavnatá tráva.

Vasil Druhý, o víc než deset let mladší – Vasil Džmyl – můj otec, ukázal Vasilovi Prvnímu malou spíž v jedna plus jedna plnou špeku, paprikového boku a bůčku pomazaného česnekem a donutil maminku, aby upekla kuře. Na Ukrajině se kuře totiž jenom vaří. Tak Va-

silovi Prvnímu ukázal, jak se tady dá nádher-
ně žít!

Strýc Michal se ptal na ceny a výplaty, Vasi-
lina s Annou si vybraly kašmírové šátky a strýc
Vasil První mlčel jako jeho syn Danylo, pak se
vrátil domů a hned umřel.

V té době nešlo být tak docela mladistvě
nepoznamenaný. Ještě na devítiletce si náhle
přišel řediteli školy stěžovat pan Šindelář.
Příčinou jeho stížnosti byla Dáša. Drobná,
pečlivá, se samými jedničkami, s tmavými vla-
sy spletenými do copů. Když se naše třída fo-
tofovala, Dáša seděla vždycky vedle mě.
Hlavy – obě s dlouhými vlasy – jsme měly na-
kloněné k sobě, jako bychom se vzájemně
snažily před něčím ochránit. Dáša asi věděla,
před čím. Byla věřící a její otec byl farář.

Evangeličtí bratři v USA její rodině posíla-
li neustále drobné finanční podpory, které
v našich podmínkách přecházely do závrat-
ných cen, a Dáša byla nejlépe oblečeným
děvčetem. Měla supermoderní terylenové
sukénky a nylonové svetry v těch nejjemněj-
ších pastelových barvách.

Dcerou pana Šindeláře byla závistivá Jan-
ka. Její maminka (měla obrovskou nohu,
snad číslo čtyřicet tři, a nosila mužské boty) ji
v pět ráno vodila na Štvanici na krasobrusle-
ní. Taky jsem tam chodila.

Moje maminka měla šedý flaušový kabát s velkým límcem, který můj otec nenáviděl, protože mu připomínal netopýří křídla. Paní Šindelářová měla na sobě tygří kožich.

Závistivé Janě bruslení dost šlo. V závodech byla druhá hned za dcerou trenéra. Já skončila poslední. Maminka rozhodla, že dál se mnou na krasobruslení chodit nebude. Scénce, kdy jsem při ladné holubičce najela se zdviženou nohou triumfálně přímo do mantinelu, se dokázala smát až za několik let.

Naše rodina – ta po otci – jsme vůbec byli na nos dost citliví. Tatínkovi se každé ráno spouštěla krev, synovec Vasil ho měl pořád doprava, mně se po nárazu při krasobruslařských závodech udělala nahoře na kořeni nosu malá bulka, která už nikdy nezmizela...

Ředitel školy si tenkrát po odchodu pana Šindeláře zavolal do ředitelny mě a Lenku. Lenka měla jediná ze třídy dělnický původ. Její maminka byla zahradnice a její tatínek byl řezník, který ale někdy po vyučení fáral snad tři měsíce do dolů. Můj otec ho znal a měl ho rád, protože mu za války v masně na Národní třídě nechával obírat bez lístku vepřové hlavy.

Ředitel se nás zeptal, co si o panu Šindelářovi myslíme. Myslely jsme si, že je debil, a když jsme se vrátily do třídy, tak jsme to ta-